

Ebelik Öğrencilerinin Obezite Farkındalığı ve İlişkili Faktörler: Kesitsel Çevrim İçi Anket Çalışması

Obesity Awareness of Midwifery Students and Associated Factors: A Cross-sectional Online Survey Study

Refika GENÇ KOYUCU¹

ÖZ

Amaç: Obezite yüksek mortalite ve morbiditesi olan pek çok hastalıkla ilişkili küresel bir sağlık sorunudur. Bu çalışmada ebelik öğrencilerinin obezite farkındalıkları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tasarımdaki çalışma bir üniversitenin ebelik bölümünde eğitim gören öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Veriler Öğrenci Formu ve Obezite Farkındalık Ölçeği ile toplandı. Çalışma süresinde ankete katılım göstermeyen öğrenciler ve anketlerinde eksiklik olan öğrenciler çalışma dışı bırakıldı.

Bulgular: Obezite Farkındalık Ölçeği toplam puan ortalaması $61,4 \pm 5,21$ 'di. Fazla kilolu ve obez öğrenci sıklığı sırası ile %11,9 ve %1,9'du. Kendi vücut kütle indekslerini doğru tahmin eden öğrenci sıklığı %58,4'tü. Ailede kardiyovasküler hastalık ve diyabet öyküsü, ebeveynlerde obezite varlığı ve bir obezite farkındalık projesine tanıklık ve katılım yüksek obezite farkındalığı için kolaylaştırıcı faktörlerdi.

Sonuç: Ebelik öğrencilerinde obezite farkındalığı yeterli düzeyde olmakla birlikte bazı bilgi açıklıkları mevcuttur. Bu açıkların kapanmasında obezite farkındalık programlarının yaygınlaştırılması, eğitim programlarında obezite farkındalığına ayrılan zamanın artırılması önerilir.

Anahtar Kelimeler: Ebelik, farkındalık, obezite, öğrenciler

ABSTRACT

Objective: Obesity is a global health problem associated with many diseases with high mortality and morbidity. In this study, it was aimed to evaluate the obesity awareness of midwifery students and related factors.

Materials and Methods: The study in cross-sectional design was carried out with midwifery students of a university. Data were collected with the Student Form and Obesity Awareness Scale. Students who did not participate in the survey during the research period and students with incomplete questionnaire were excluded from the study.

Results: The total mean score of the Obesity Awareness Scale was $61,4 \pm 5,21$. The prevalences of overweight and obese students were 11.9% and 1.9%, respectively. The frequency of students estimating their own body mass index correctly was 58.4%. Family history of cardiovascular disease and diabetes, presence of obesity in parents, and witnessing and participation in an obesity awareness project were predictive factors for high obesity awareness.

Conclusion: Although the level of obesity awareness is sufficient in midwifery students, there are some gaps in knowledge. In order to close these gaps, it is recommended to expand obesity awareness programs and increase the time devoted to obesity awareness in education programs.

Keywords: Awareness, midwifery, obesity, students,

GİRİŞ

Sağlığı olumsuz etkileyecek anormal veya aşırı yağ birikimi olarak tanımlanan fazla kilo ve obezite dünya çapında hızlı bir artış göstermektedir. Günümüzde obezite sıklığı, 1975 yılının 3 katına yakındır (1). 2016 yılında 18 yaş ve üzeri 1,9 milyardan (%39) fazla yetişkinin fazla kilolu olduğu bildirilmiştir. Bunların 650 milyondan fazlasının ise obez olduğu rapor edilmiştir. Dünya nüfusunun çoğunluğu, obezitenin sık olduğu ülkelerde yaşamaktadır (1).

Normal veya sağlıklı vücut ağırlığına sahip olanlara kıyasla obezitesi olan kişiler, birçok ciddi fiziksel ve ruhsal hastalık ve sağlık durumu için yüksek risk altındadır (2-5). Obezitenin üreme çağındaki kadınlarda da en sık görülen tıbbi durum haline geldiği bildirilmiştir (3,6). Dünyadaki kadınların %21'den fazlasının 2025 yılına kadar obez olacağı tahmin edilmektedir (7). ABD'de, 2011-2012 Ulusal Sağlık ve Beslenme İnceleme Araştırması (NHANES) verileri, 20-39 yaş arası kadınlarda obezite prevalansının en az %31,8 olduğunu ve düşük gelirli kadınlarda bu sıklığın %61'lere dek çıkabildiğini göstermektedir (8). Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA) 2017

1. Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü E-posta: refika_genc@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4373-703X

Gönderim Tarihi: 01.06.2021 - Kabul Tarihi: 01.04.2022

verilerine göre ülkemizde toplam obezite sıklığı %34,1'dir. Erkeklerdeki %26,3 olan obezite sıklığına karşılık kadınlar için rapor edilen iki kat yüksek (%42,6) sıklık, obezite sorununun ülkemiz kadınları arasındaki önemini göstermektedir (9).

Üreme çağındaki kadınlarda vücut kütle indeksi (VKİ), sıklıkla maternal obezitenin bir göstergesidir ve gebelik sonuçları ve anne-çocuk sağlığı üzerindeki muhtemel etkilerin bir göstergesi olarak kullanılmaktadır (6). Gebelik sırasında obezite gestasyonel diyabet ve hipertansiyon dahil pek çok komplikasyonla ilişkilidir. Ancak obezite, yalnızca o gebelik ile annenin gelecekteki morbiditeleri ile ilgili riski arttırmakla kalmamakta; epigenetik mekanizmalar, bağırsak mikrobiyomundaki değişiklikler ve sosyokültürel faktörler yoluyla ilişkili risklerin çocuklara aktarılmasına da yol açmaktadır (10). Kadın sağlığı kapsamında obezitenin olumsuz etkileri bunlarla da sınırlı kalmamakta ve meme, endometriyum, serviks gibi kadın kanserlerinde de risk artışına neden olmaktadır (11).

Kanser, diyabet, kardiyovasküler hastalıklar gibi pek çok hastalıkta gerek toplumsal, gerekse sağlık çalışanlarının farkındalığı kritik öneme sahiptir. Kişinin kendi hastalığının bilgisi, hastanın hastalığa uyumu ve hastalığın seyri ve tedavisi üzerinde önemli bir etkisi olabilecek önemli bir bilişsel faktör olarak sıklıkla vurgulanmıştır. Sağlık çalışanları da hastalıklara ilişkin toplumsal bilgi ve farkındalıkta rol oynamaktadır (12). Küresel obezite krizini sona erdirmeye kapsamında farkındalığın artırılması ve pratik çözümlerin teşvik edilmesi için her yıl Mart ayının dördü "Dünya Obezite Günü" olarak kutlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ile resmi ilişkileri olan ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Dünya Obezite Federasyonu tarafından organize edilen bu günün amacı; "obeziteyi azaltmak, önlemek ve tedavi etmek için küresel çabalara öncülük etmek ve yönlendirmek" olarak bildirilmiştir (13).

Türkiye'de genel popülasyonda ve sağlık meslek öğrencileri de dahil öğrencilerde obezite farkındalığına ilişkin bazı çalışmalar olsa da birbirine zıt sonuçlar görülmekte ve farkındalığa

ilişkin kolaylaştırıcı faktörler hakkında veri açıklığı görülmektedir. Diğer yandan obezitenin kadın sağlığındaki önemi ve obeziteyle uzun vadeli mücadele kapsamında ebelik öğrencilerindeki farkındalık ve bu farkındalığın analizinin literatüre ve farkındalık projelerine katkı vereceğini düşündük. Bu nedenle bu çalışmada ebelik öğrencilerinde obezite farkındalığının ve kolaylaştırıcı faktörlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma 2021 yılı Mayıs ayı içerisinde bir üniversitenin ebelik bölümünde öğrenim gören öğrenciler (n=326) arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma kesitsel tasarıma sahiptir ve veriler çevrim içi uygulanan anketler vasıtası ile toplanmıştır. Örneklem hesaplaması yapılmamış olup evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışma anketinin çevrim içi olduğu süre boyunca çalışmaya katılmamış olan öğrenciler ve anketlerinde eksiklik olan öğrenciler araştırma dışı bırakılmıştır.

Veriler araştırmacı tarafından oluşturulan, Öğrenci Formu ve Obezite Farkındalık Ölçeği (OFÖ) ile toplanmıştır. Öğrenci formunda sosyo-demografik bilgiler ve öğrencilerin obezite ve obeziteye ilişkin farkındalık ve tutumları ile ilgili araştırmacı tarafından literatür bilgilerine dayalı hazırlanan sorular yer almaktadır.

Orijinal formu 23 maddeden oluşan Obezite Farkındalık Ölçeğinin alt boyutları; a) obezite farkındalığı (8 madde), b) beslenme (7 madde) ve c) fiziksel aktivite (8 madde)'dir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında açılımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin madde yüklerinin 0,42-0,72 arasında değişen aralıklarda toplam varyansın %44,66'sını açıklayan ve üç alt boyutta toplam 20 maddeden oluşan uygun bir ölçme aracı olduğu bildirilmiştir. Ölçeğin genel iç tutarlılık Cronbach Alpha değeri 0,87 olarak rapor edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri (RMSEA= 0,046; CFI= 0,93; GFI= 0,91) değerleri ölçeğin yeterli bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Obezite Farkındalığı Ölçeği'nin Türkçe formunun genel olarak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu rapor edilmiştir

(14). Ölçek dördümlü likert tiptedir ve sorular; 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Katılıyorum, 4-Kesinlikle katılıyorum şeklinde cevaplanmakta ve puanlanmaktadır. Toplam alınabilecek ölçek puanı 9 – 36 puan arasında değişmektedir.

Çalışma için gerekli etik kurul onayının alınmasının ardından öğrencilere uzaktan eğitim ve klinik eğitimler sırasında, e-mail ve grup sohbet uygulamaları aracılığı ile çalışma hakkında bilgi verildi. Çalışmaya ilişkin anketler “google form” ile çevrim içi ortama aktarıldı. Ankete erişim linki öğrenciler ile paylaşıldı ve anket yedi gün çevrim içi tutuldu. Anketin ilk sayfasında çalışma hakkında bilgilendirmeye yer verildi. Yedi gün sonunda anket çevrim dışı yapıldı ve verilerin analizine başlandı.

Öğrencilerin VKİ’leri Dünya Sağlık Örgütü referans değerlerine göre değerlendirildi (15). Yirmi yaş ve üzeri bireyler için önerilen bu sınıflamada VKİ <18,5 kg/m² zayıf, 18,5–24,9 kg/m² normal kilolu, 25,0–29,9 kg/m² pre-obezite (fazla kilolu), 30,0–34,9 kg/m² obezite sınıf 1; 35,0–39,9 kg/m² obezite sınıf 2 ve >40 kg/m² obezite sınıf 3 olarak kabul edilmektedir. Çalışmamızda obezite sınıf 2 ve 3 kriterlerinde öğrenci olmadığından 30 ve üzeri VKİ olan öğrenciler “obez” terimi altında sınıflandırıldı. Sınıflamadaki “Pre-obez” kategorisinde olan öğrenciler için ise “fazla kilolu” terimi kullanıldı.

Etik

Çalışma Helsinki Deklerasyonu Prensipleri’ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya ilişkin etik kurul onayı bir üniversitenin etik kurulundan alınmıştır (Tarih: 26.04.2021 Protokol No: 21-29). Öğrencilere araştırmaya ilişkin sözlü ve yazılı bilgilendirme yapılmış ve ankete katılımın araştırmaya onam anlamı taşıdığı bildirilmiştir. Anketlerde tanımlayıcı ve kimlik bilgileri sorulmamış olup veriler anonim olarak toplanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi

Sonuçlar ortalamalar, medyanlar veya sıklıklar (%) olarak rapor edildi. Dağılımlarının normalliği Shapiro-Wilk testi ile test edildi. Değişkenlerin

türü ve dağılım örüntüsü temelinde, Mann-Whitney U-testi, Kruskal Wallis testi kullanıldı. OFÖ toplam ölçek puanlamasından tam puan alan öğrenci sıklığının yetersiz olmasından dolayı toplam alınabilecek skorun %90 ve fazlasını alan öğrenciler ve %90’ından daha azını alan öğrenciler “OFÖ_90” değişkeninde, “0= <72 puan; “1= ≥72 puan” olarak kodlandı. OFÖ toplam puanında %90 ve üzerinde puan elde edebilmenin kolaylaştırıcılarını belirlemek için “OFÖ_90” değişkeni ile temel demografik değişkenler arasında tekli ve çoklu değişken analizleri yapıldı. VKİ ve günlük yaşamda iletişimde bulunulan fazla kilo ve obezite sorunu olan birey sayısı ile OFÖ toplam skorları arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelendi. Sonuçların istatistiksel anlamlılığını belirlemek için istatistiksel anlamlılık derecesi p= 0.05 olarak alındı.

BULGULAR

Araştırmaya katılım göstermeyen (n= 3) ve anketinde eksiklik olan (n= 3) öğrenciler araştırma dışı bırakıldı ve çalışma 320 öğrenci ile tamamlandı. Öğrencilerin yaş ortalaması 20,57 ± 1,9 (min= 18, maks=26) yıl olup büyük çoğunluğu (%95) 23 yaş ve altındadır. Gelir getiren bir işte çalışan öğrenci sıklığı %12,8, evli olan öğrenci sıklığı %3,1’dir. Ailesinden ayrı yaşayan öğrenci sıklığı ise %3,8’dir. Fazla kilolu ve obez öğrenci sıklığı sırası ile %11,9 ve %1,9’du (Tablo 1).

Öğrencilerin OFÖ obezite farkındalık, beslenme ve fiziksel aktivite alt ölçek ortalamaları sırası ile 27,75 ± 2,91, 18,35 ± 2.01 ve 15,29 ± 1,93’tür. Toplam obezite farkındalık ölçeği puan ortalaması 61,4 ± 5,21’dir. “Obes çocukların kilolarıyla ilişkili örneğin diyabet gibi sağlık sorunlarının gelişmesinde daha yüksek risk vardır” ifadesi obezite farkındalık alt ölçeğinde en yüksek (%98,1) yanıt alan ifade olmuştur. “Sağlıklı olmak için her sabah kahvaltıda besleyici gıdalar yemek önemlidir” ifadesi beslenme alt ölçeğinde en yüksek (%96,3) yanıt alan ifade olmuştur. “Haftada 3 gün 30-60 dakika orta şiddette egzersiz yapmak sağlıklı vücut ağırlığını korumak için yeterlidir” ifadesi fizik aktivite alt ölçeğinde en yüksek (%95,3) yanıt alan ifade olmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik bulguları (İstanbul, 2021).

	Ortalama $\pm$ SS	n (%)
Yaş (yıl)	20,57 $\pm$ 1,90	
<22		221 (69,1)
$\geq$ 22		99 (30,9)
Vücut ağırlığı (kg)	57,60 $\pm$ 9,49	
Boy uzunluğu (cm)	163,34 $\pm$ 5,46	
VKİ (kg/m ²)	22,41 $\pm$ 3,87	
Zayıf		39 (12,2)
Normal		192 (60,0)
Fazla kilolu		79 (24,7)
Obez		10 (3,1)
Sınıf		
1		84 (26,3)
2		91 (28,4)
3		94 (29,4)
4		51 (15,9)
Ekonomik durum		
Kötü		18 (5,6)
Orta		254 (79,4)
İyi		48 (15,0)
Çalışma durumu		
Çalışmıyor		279 (87,2)
Çalışıyor		41 (12,8)
Medeni durum		
Bekar		310 (96,9)
Evli		10 (3,1)
Çocuk		
Yok		318 (99,4)
Var		2 (0,6)
Anne eğitim		
İlköğretim		126 (39,4)
Ortaöğretim		165 (51,6)
Yükseköğretim		29 (9,1)
Baba eğitim		
İlköğretim		96 (30,0)
Ortaöğretim		183 (57,2)
Yükseköğretim		41 (12,8)
Aile		
Çekirdek		271 (84,7)
Geniş		37 (11,6)
Arkadaş		12 (3,8)

Kendi VKİ'lerini doğru tahmin eden öğrenci sıklığı %58,4 (n= 187) idi. Zayıf-normal VKİ olan öğrenciler ile fazla kilolu ve obez olan öğrencilerin VKİ'lerini doğru tahmin etme sıklıkları benzerdi (sırası ile %58,5, %58,1, $\chi^2=1,627$, $p= 0,443$). Öğrencilerin %91,3'ü (n=

292) orta ve yükseköğretimde verilen derslerde obeziteye yetersiz yer ayrıldığını ifade etti. "Ebeler obezite ile mücadelede (az önemli – önemli – çok önemli) role sahiptir" ifadesinde ebelik öğrencilerinin %10,9 (n= 35)'u "az önemli", %16,9 (n= 54) "çok önemli", %72,2 (n= 231)'si "önemli" yanıtını seçti.

Ebeveynlerinde fazla kilo ve obezite olduğunu bildiren öğrenci sıklığı %36,6 (n= 117)'dir. Ailelerinde diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü olduğunu bildiren öğrenci sıklığı sırası ile %35,6 (n= 114)'dir. Öğrencilerin günlük yaşamlarında iletişim halinde oldukları kişiler (aile, akraba, arkadaş, öğretmen vb.) arasında fazla kilo ve obezite sorunu olan kişi sayısı ortalaması $2,32 \pm 1,7$ 'dir. İnternette, sosyal medyada, yazılı-görsel medyada ulusal veya uluslararası bir obezite farkındalık görseline, paylaşımına veya bir obezite farkındalık projesine tanık olduğunu bildiren öğrenci sıklığı %10,3 (n= 33)'tür.

Yaş grupları arasında OFÖ toplam puanları açısından fark görülmedi. Sınıflar arasında OFÖ toplam puanları açısından anlamlı fark görülmedi. OFÖ toplam puanları ile ekonomik durum, aile şekli, anne ve baba eğitimi, çalışma durumu, medeni durum, VKİ grupları ($p= 0,704$) arasında anlamlı fark görülmedi ($p>0,05$). Ayrıca VKİ ile OFÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon görülmedi ($p= 0,63$). Ebeveynlerinde fazla kilo ve obezite olduğunu bildiren öğrencilerin OFÖ toplam puan ortalamaları annelerinde ve babalarında fazla kilo ve obezite bildirmeyen öğrencilerden anlamlı yüksekti ($p= 0,036$). Öğrencilerin günlük yaşamlarında sık iletişimde buldukları kişiler arasında fazla kilo ve obezite sorunu olan birey sayısı ile öğrencilerin OFÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü, orta düzeyde ilişki vardı ($r^2= 0,251$, $p= 0,000$). Çevrelerinde fazla kilolu ve obez birey sayısı arttıkça ebelik öğrencilerinin OFÖ toplam puanından daha yüksek skorlar aldıkları görüldü. Ailelerinde diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü olan öğrencilerde OFÖ toplam puan ortalamaları ailelerinde diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü olmayan öğrencilerden anlamlı yüksekti ($p= 0,007$). Bir

Tablo 2. Obezite farkındalığına ilişkin tek ve çok değişkenli analizler (İstanbul, 2021).

Tek değişkenli tahminler	OR	%95 CI	p
Ebeveynlerde fazla kilo/obezite	7,376	1,539 – 35,346	0,012
Ailede diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü	6,164	1,287 – 29,514	0,023
Farkındalık projesine tanık olma	10,071	2,748 – 36,918	0,042
Vücut kütle indeksi	0,673	0,140 – 3,232	0,620
Sınıf	0,799	0,221 – 2,888	0,732
Ekonomik durum	0,522	0,062 – 4,364	0,549
Yakın çevrede fazla kilolu/obez birey sayısı	2,059	1,317 – 3,218	0,002
Yaş	0,840	0,591 – 1,194	0,332
Çoklu değişkenli tahminler			
Ebeveynlerde fazla kilo/obezite	5,616	0,991 – 31,824	0,05
Ailede diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü	6,569	1,182 – 36,522	0,032
Farkındalık projesine tanık olma	9,810	2,131 – 45,171	0,003
Yakın çevrede fazla kilolu/obez birey sayısı	1,644	0,895 – 3,018	0,109

Ebeveynlerde fazla kilo/obezite: Anne ve babalarında fazla kilo veya obezite olmayan öğrencilere göre ebeveynlerinde fazla kilo veya obezite olan öğrenciler. Ailelerinde diyabet veya kardiyovasküler hastalık öyküsü olmayan öğrencilere göre ailelerinde diyabet veya kardiyovasküler hastalık öyküsü olan öğrenciler. Farkındalık projesine tanık olma: Ulusal ve/veya uluslararası bir obezite farkındalık programına tanık olmayan öğrenciler ile tanık olmuş olan öğrenciler. Sınıf: Birinci ve ikinci sınıflara göre üçüncü ve dördüncü sınıflar. VKİ: Zayıf ve normal VKİ'yi olan öğrencilere göre fazla kilolu ve obez olan öğrenciler. Ekonomik durum: Kötü ekonomik durumu olan öğrencilere göre, orta-iyi ekonomik durumu olan öğrenciler.

obezite farkındalık projesine tanık olmuş olan öğrencilerde OFÖ toplam puanı, böyle bir projeye tanık olmadıklarını veya hatırlamadıklarını bildiren öğrencilerden anlamlı yüksekti ($p=0,000$).

OFÖ'nde toplam puanının %90'ı ve üzerinde puan alabilmenin bağımsız belirleyicilerini ortaya koymak için tek değişkenli ve çok değişkenli modeller oluşturuldu. Anlamlı olan tek değişkenler ile çok değişkenli analiz modeli oluşturuldu. Buna göre ebeveynlerinde fazla kilo/obezite olan ebelik öğrencilerinin anne-babalarında fazla kilo/obezite olmayan öğrencilere göre 5,616 kat OFÖ'den tam puana yakın puanlar alabileceği tahmin edilebilir. Benzer şekilde ailelerinde diyabet ve kardiyovasküler hastalık öyküsü olan öğrencilerin, ailelerinde bu hastalıklara ilişkin öykü bildirmeyen öğrencilere göre 6,569, bir farkındalık projesine tanık olan öğrencilerin böyle bir tanıklığı olmayan öğrencilere göre 9,810 kat OFÖ'den tam puana yakın puanlar alabileceği tahmin edilebilir (Tablo 2).

TARTIŞMA

Bu çalışmada ebelik eğitimi alan öğrencilerde fazla kilo ve obezite farkındalığını ve farkındalık üzerine etkili faktörlerin değerlendirilmesi amaçlandı. Çalışmanın bazı sınırlılıkları vardı. Çalışmada veriler tek bir üniversitedeki ebelik öğrencilerinden oluşan bir örneklemden, kendi kendine bildirilen verilere dayanmaktadır. Bazı katılımcıların eksik veya fazla bildirimleri olabilir. Anket sorularının bazılarında cevaplar tahmin edilmiş olabilir. Bununla birlikte çalışma anketleri anonim olarak toplandı. Bu da öğrencilerin daha doğru bildirimde bulunmalarını sağlayabilmesi açısından çalışmanın bir avantajıdır.

Genel olarak çalışmada öğrencilerin obezite farkındalıklarının orta-yüksek seviyede olduğu görülmüştür. OFÖ'nin obezite farkındalık alt ölçeğindeki normal vücut ağırlığına sahip olmanın önemi, obezite sıklığı, obezitenin komplikasyonları, obezitenin nedenleri ve çocukluk dönemi obezitesine ilişkin önermelere katılım sıklıklarının yüksek olması obeziteye ilişkin yeterli düzeyde bilgi ve farkındalıklarına

işaret etmektedir. Öğrenciler arasında fazla kilo ve obezite sıklığının makul seviyelerde olması ve çoğunluğunun kendi VKİ'lerini doğru tahminleri de farkındalıkları lehine yorumlanabilir. Ek olarak obezite mücadelesinde ebelik mesleğinin önemli bir rolü olduğunu bildiren yüksek öğrenci sıklıkları da yine mesleki bağlamda obezite farkındalıkları lehinedir. Öğrencilerin OFÖ'nin obezite farkındalık, beslenme ve fizik aktivite alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları bu alt ölçeklerden alınabilecek en yüksek puanların sırası ile %78, %75 ve %75'ine eşittir. Toplam ölçek puanından aldıkları puan ortalamaları ise alınabilecek en yüksek puanın %76,2'sine eşittir. Bu ortalamalar öğrencilerin çoğunluğunda yeterli düzeyde farkındalık olduğuna işaret etmekle birlikte bazı bilgi açıklıklarının varlığını da göstermektedir.

Arslan ve ark.'nın Eczacılık Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında OFÖ puan ortalamaları rapor edilmemiş olmasına karşın obezite farkındalık alt ölçeğinde öğrencilerin en yüksek yanıt ortalamasına sahip olan ölçek ifadesi "Obez bireylerin kilolarıyla ilişkili, örneğin diyabet gibi sağlık sorunlarının gelişmesinde daha yüksek risk vardır" olarak gösterilmiştir. Bu yüksek katılım obezitenin yol açtığı sağlık sorunlarına karşın yüksek farkındalık lehine yorumlanmıştır (16). Benzer şekilde aynı ifade bu çalışmada ebelik öğrencileri tarafından da en yüksek sıklıkta katılım yanıtı alan obezite farkındalığı alt ölçeğine ait ifade olmuştur.

Bu çalışmada ebelik bölümü öğrencilerinin OFÖ toplam puan ortalamaları $61,4 \pm 5,21$, obezite farkındalık, beslenme, fiziksel aktivite alt ölçek ortalamaları sırası ile $27,75 \pm 2,91$, $18,35 \pm 2,01$ ve $15,29 \pm 1,93$ olarak saptandı. Atlı ve ark., aynı ölçek ile 500 lise son sınıf öğrencisini değerlendirdikleri çalışmalarında (268 erkek öğrenci, 232 kız öğrenci) toplam ölçek puan ortalamasını 58,28, obezite farkındalık alt ölçek puan ortalamasını 23,29, beslenme alt ölçek puan ortalamasını 18,29 ve egzersiz alt ölçek puan ortalamasını 13,58 olarak rapor etmişlerdir (17). Bu çalışma ve Atlı ve ark.'nın çalışmasından elde edilen puan ortalamaları yaklaşık olarak birbirine benzerdir. Üniversitede eğitim görmekte

olan ebelik öğrencilerinde hem yaş olarak, hem de bir sağlık eğitim programında olmalarının sonucu olarak daha yüksek puan ortalamalarına sahip olmaları beklenebilirdi. Diğer yandan iki çalışma arasındaki benzer puanlar obeziteye ilişkin toplumsal farkındalıkta eğitim programı ve yaştan daha önemli faktörlerinin rol oynayabileceğini gösterebilir. OFÖ ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında Kafkas ve Özen araştırma örneklemelerini ilk ve orta öğretim kurumlarında eğitim gören 10-14 yaş arası öğrencilerden (n= 419) oluşturmuştur. Çalışmalarına ölçeğin dilsel eş değeri için yabancı diller yüksekokulundan 35, test-tekrar test çalışması için de 50 lise öğrencisi dahil etmişlerdir. Toplam ölçek puan ortalamasını $65,20 \pm 6,67$, obezite farkındalık, beslenme ve fizik aktivite alt ölçek puan ortalamalarını sırası ile $27,36 \pm 2,18$, $20,27 \pm 2,54$ ve $18,57 \pm 1,95$ olarak rapor etmişlerdir (14). Küçük farklılıklar haricinde bu çalışma ile Kafkas ve Özen'in elde ettikleri benzer skorlar da yaş ve eğitim görülen bölümün dışında farkındalığı etkileyen farklı faktörlere ilişkin bir başka kanıt lehine yorumlanabilir.

On altı farklı bölümden üniversite öğrencilerinin dahil edildiği çalışmalarında Sözen ve Bebek obezite farkındalığının kız öğrencilerde erkeklere göre daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir (18). Atlı hem kız hem de erkek öğrencilerde "obezite bilinci olduğunu", bu bilinç düzeyinin cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini bildirmiştir (17). Çalışmamızda erkek öğrenci yer almadığından obezite farkındalığında cinsiyet faktörüne ilişkin bir karşılaştırma yapmak mümkün olmamıştır. Ancak ebelik öğrencilerinde obeziteye ilişkin yüksek farkındalık düzeylerinin altında bronzaşma, vücut ağırlığı ve diyet ile ilgili endişelerde bildirilen cinsiyet farklarının da rol oynamış olabileceği düşünülebilir (19,20).

Çalışmamızda öğrencilerin sınıf seviyeleri ile obezite farkındalık düzeyleri arasında bir farklılık beklenebilirdi. Öğrencilerde sınıf düzeyi ilerledikçe klinik pratiklerde fazla kilo- obezite sorunu olan hastalara ve çalışanlara tanık olmanın farkındalıklarında artışı getirebileceği düşünülebilse de öğrenciler arasında sınıf

seviyesinin getirdiği bir farkındalık farklılığı görülmedi. Aksi bir bulgu olarak Sözen ve Bebek üniversite öğrencilerinde artan sınıf seviyesi ile artan obezite farkındalığı bildirmişlerdir (18).

Bu çalışmada ebelik öğrencilerinde yüksek obezite farkındalığı için kolaylaştırıcı faktörler değerlendirilmiştir. Tek değişkenli modellerde anlamlı sonuçlar elde edilen faktörlere çok değişkenli modelde yer verilmiştir. Buna göre ailede diyabet veya kardiyovasküler sistem hastalığına ilişkin öykü varlığı, ebeveynlerde fazla kilo/obezite varlığı (anne) ve obezite ile ilgili bir farkındalık projesine tanıklık öyküsü OFÖ'den daha yüksek skorların alınmasında, dolayısı ile daha yüksek bir obezite farkındalığı için kolaylaştırıcı faktörler olarak tespit edildi. Ailesinde diyabet veya kardiyovasküler sistem hastalığı öyküsü olan öğrenciler bu hastalıklara ilişkin aile öyküsü olmayan öğrencilere göre 6,5 kat, ebeveynlerinde fazla kilo-obezite olan öğrencilerde ebeveynlerinde normal vücut kütle indeksi bildiren öğrencilere göre 5,6 kat, herhangi bir obezite farkındalık projesine tanık olan öğrencilerde böyle bir farkındalık paylaşımına tanık olmayan öğrencilere göre 9,8 kat daha yüksek, tam puana yakın OFÖ puanları alınması tahmin edilebilmektedir. Ailevi faktörlerin obezite farkındalığı ile ilişkisine ilişkin bulgularımız Güdük ve ark.'nın çalışması ile uyumludur ve obeziteye ilişkin sebepler, obezitenin yol açtığı sorunlar ve obezite ile mücadeleye yakın tanıklık üzerinden farkındalıkta zorunlu bir artışa neden olabildiği düşünülebilir (21). Dahası çalışmamızda öğrencilerin yakın çevrelerinde yer alan fazla kilolu ve obez birey sayısının OFÖ toplam puanları ile pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı korelasyon da bu yol ile bir farkındalığın gelişebildiğini göstermektedir.

Türkiye'de yazılı ve görsel basında, sosyal medyada, eğitim kuruluşlarında zaman zaman obezite farkındalık projeleri gerçekleştirilmekte, obezite farkındalık gününe ilişkin paylaşımlar görülmektedir. Obzeitenin etkisini azaltmaya yönelik halk sağlığı stratejileri, büyük ölçüde daha sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite davranışlarını teşvik etmeye odaklanmıştır. Farkındalık programları ve medya paylaşımları

sıklıkla mevcut obezite pandemisine yol açan karmaşıklığı ele almadan halkı öncelikle bireysel davranışlara odaklama eğilimindedir (22). Ancak yine de farkındalık programlarının yakın zamanda ortaya çıkan obezite salgınına önleyebileceği bildirilmiştir (23). Çalışmamızda bu obezite farkındalık paylaşımlarına tanıklık eden öğrencilerde daha yüksek farkındalık düzeyleri ve bu farkındalık paylaşımlarına ilişkin tanıklığın yüksek bilgi seviyesi ve farkındalık için kolaylaştırıcı bir faktör olduğu bulgusu da bunu doğrulamaktadır.

SONUÇ

Ebelik öğrencilerinde obeziteye ilişkin orta-yüksek farkındalık seviyeleri görülmektedir. Bu seviyeler yapılmış çalışmalardaki diğer bölüm öğrencileri ile benzer görülmektedir. Obzite farkındalığında öğrencilerin eğitim aldıkları meslekten bağımsız kolaylaştırıcı faktörler mevcuttur. Sınıflar arasında farkındalık seviye farkının olmaması da bunu desteklemektedir. Ailede diyabet ve kardiyovasküler hastalık gibi obezite ile ilişkili morbidite ve mortaliteye ilişkin öykü olması ve ebeveynlerde obezite varlığı, farkındalıkta aile öyküsünün önemine işaret etmektedir. Bu faktörler istenmeyen faktörlerdir ve farkındalığın artırılmasında kullanılamaz. Ancak farkındalığın artırılması projelerinde ve farkındalık çalışmalarında göz önüne alınması gereken önemli faktörler olduğu görülmektedir. Obzite farkındalık programlarının ve projelerinin farkındalık seviyelerinin artırılmasının güçlü bir faktör olduğu görülmektedir. Özellikle sık internet ve sosyal medya kullanan bir yaş grubunda olan öğrencilerde bu yolun farkındalık artışında yaygın kullanılması gerektiğini göstermektedir. Artan sınıf seviyesi ile daha fazla artış göstermeyen obezite farkındalık seviyeleri ebelik müfredatında obeziteye daha fazla yer ayrılması gerektiğine de işaret edebilir. Çalışmadaki öğrencilerin büyük bir kısmının orta ve yükseköğretimde obezite ile ilişkili eğitimlerin yetersiz olduğunu bildirmeleri de bu eksikliği göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. Obesity and overweight [Internet]. 2020. Available from: <https://www.who.int/news->

room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight

2. National Heart Lung And Blood Institute. *Managing Overweight and Obesity in Adults: Systematic Evidence Review from the Obesity Expert Panel [Internet].* 2013. Available from: <https://www.nhlbi.nih.gov/health-topics/managing-overweight-obesity-in-adults>
3. Kasen S, Cohen P, Chen H, Must A. *Obesity and psychopathology in women: a three decade prospective study.* *Int J Obes (Lond).* 2008 Mar;32(3):558–66.
4. Bhaskaran K, Douglas I, Forbes H, dos-Santos-Silva I, Leon DA, Smeeth L. *Body-mass index and risk of 22 specific cancers: a population-based cohort study of 5.24 million UK adults.* *Lancet (London, England).* 2014 Aug;384(9945):755–65.
5. Luppino FS, de Wit LM, Bouvy PF, Stijnen T, Cuijpers P, Penninx BWJH, et al. *Overweight, obesity, and depression: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies.* *Arch Gen Psychiatry.* 2010 Mar;67(3):220–9.
6. Poston L, Caleyachetty R, Cnattingius S, Corvalán C, Uauy R, Herring S, et al. *Preconceptional and maternal obesity: epidemiology and health consequences.* *lancet Diabetes Endocrinol.* 2016 Dec;4(12):1025–36.
7. Zhou B, Lu Y, Hajifathalian K, Bentham J, Di Cesare M, Danaei G, et al. *Worldwide trends in diabetes since 1980: a pooled analysis of 751 population-based studies with 4.4 million participants.* *Lancet [Internet].* 2016 Apr 9;387(10027):1513–30. Available from: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)00618-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00618-8)
8. Ogden CL, Carroll MD, Kit BK, Flegal KM. *Prevalence of childhood and adult obesity in the United States, 2011–2012.* *JAMA.* 2014 Feb;311(8):806–14.
9. *Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması (TBSA) 2017.* T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Yayın No, Ankara, 2019. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/saglikli-beslenme-hareketli-hayat-db/Yayinlar/kitaplar/TBSA_RAPOR_KITAP_20.08.pdf
10. Godfrey KM, Reynolds RM, Prescott SL, Nyirenda M, Jaddoe VW V, Eriksson JG, et al. *Influence of maternal obesity on the long-term health of offspring.* *Lancet Diabetes Endocrinol.* 2017 Jan;5(1):53–64.
11. Katz A. CE: *Obesity-Related Cancer in Women: A Clinical Review.* *AJN Am J Nurs [Internet].* 2019;119(8). Available from: https://journals.lww.com/ajnonline/Fulltext/2019/08000/CE__Obesity_Related_Cancer_in_Women__A_Clinical.27.aspx
12. Szymona-Palkowska K, Janowski K, Pedrycz A, Mucha D, Ambroży T, Siermontowski P, et al. *Knowledge of the Disease, Perceived Social Support, and Cognitive Appraisals in Women with Urinary Incontinence.* *Biomed Res Int.* 2016;2016:3694792.
13. *The European Association for the Study of Obesity. About World Obesity Day. 2020; Available from: https://easo.org/advocacy/world-obesity-day/about-world-obesity-day/*
14. Kafkas M, Özen G. *Obezite Farkındalık Ölçeği'nin (OFÖ) Türkçeye Uyarlanması: Bir Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması.* *J Phys Educ Sport Sci.* 2014;1(2):1–15.
15. de Onis M, Onyango AW, Borghi E, Siyam A, Nishida C, Siekmann J. *Development of a WHO growth reference for school-aged children and adolescents.* *Bull World Health Organ.* 2007;Sep;85(9):660–7.
16. Arslan M, Akkaya T, Şar S. *Eczacılık Fakültesi Öğrencilerinin Obeziteye Yönelik Farkındalıkları.* *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folk Tıp Derg.* 2020;10(2):171–8.
17. Atli M, Özkan Z, Uyar B. *Assessment of obesity awareness stage of secondary school students.* *SHS Web Conf.* 2016 Jan 1;31:1004.
18. Sozen H, Bebek G. *Üniversite Öğrencilerinin Obezite Farkındalığının Belirlenmesi [Internet]. International Congress on Politic, Economic and Social Studies.* 2018. Available from: <http://www.registericpess.org/index.php/ICPESS/article/view/1715>
19. Gambla WC, Fernandez AM, Gassman NR, Tan MCB, Daniel CL. *College tanning behaviors, attitudes, beliefs, and intentions: A systematic review of the literature.* *Prev Med (Baltim).* 2017 Dec;105:77–87.
20. Ogden J. *Health Psychology: A textbook, 5th edition [Internet].* Open University Press; 2012. 608 p. Available from: <https://mhebooklibrary.com/doi/book/10.1036/9780335243846>
21. Guduk O. *Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Obezite Farkındalıklarını Etkileyen Faktörler.* 2020 Dec 30;5:118–32.
22. Stanford FC, Tauqeer Z, Kyle TK. *Media and Its Influence on Obesity.* *Curr Obes Rep.* 2018 Jun;7(2):186–92.
23. Aravindalochanan V, Rengarajan M, Kumpatla S, Rajan R, Viswanathan V, Viswanathan M. *Impact of Awareness Program on Prevention of Childhood Obesity among School Children in a Metropolitan City – Chennai Slim and Fit Programme.* *J Educ Pr.* 2011 Nov 30;3.